

Adam Durak

"Simboli e gesti. Significato antropologico biblico e liturgico", José Aldazábal, Torino 1987 : [recenzja]

Collectanea Theologica 61/2, 205-207

1991

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

na wspólnotowe powołanie człowieka w Kościele, akcentuje wartość języka liturgicznego w tej celebracji liturgicznej oraz wskazuje na zadania, jakie ciążyą na zgromadzonej wspólnocie liturgicznej. Piąty rozdział, w całości dedykowany jest celebracji Liturgii Słowa. Rozdział szósty, rozpoczyna studium Liturgii Eucharystycznej, zaczynając od momentu Przygotowania darów. Autor stara się tu ukazać, jak wszystkie momenty przeżywanej liturgii, nawiązują do celebracji wielkich cudów Bożych. Pod tym kątem studiuje się prefację, opowiadanie o Ostatniej Wieczerzy i doksolgię. Na zakończenie tego rozdziału Autor ukazuje także, jak dzięki celebracji liturgicznej można świadczyć o dobroci Boga w codziennym życiu. Rozdział siódmy, ks. Donghi poświęca anamnezie i ofiarowaniu we Mszy św. W szczególny sposób uwypukla temat naszego uczestnictwa w śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa. Moc Paschy, powinna się uzewnętrznić w czynach życia chrześcijan, by wszyscy wierzący mogli stać się znakami paschalnego przepowiadania, niezniszczalnej Chrystusowej nadziei. W rozdziale ósmym, Autor bazując na znaczeniu epiklezy; wydobywa wielką i niezastąpioną rolę Ducha Św. w Tajemnicy Eucharystii. Zajmuje się tu między innymi także rozróżnieniem epiklezy konsekracyjnej i komunijnej, potwierdzając, że istnieje ścisła zależność, między uświęceniem darów chleba i wina a uświęceniem uczestników Eucharystii. Autor zauważa, że w życiu wspólnoty celebrującej Eucharystią działanie Ducha Św. ma podwójny wymiar: eschatologiczny i dynamiczny. Dzięki pierwszemu możemy w jakiś sposób antycypować w pełni zbawienia, a dzięki drugiemu, czujemy się pewniejsi na drodze do Boga. Ostatni rozdział, traktuje o rytach Komunii i rozesłania. Autor zatytułował ten rozdział: Eucharystia duszą wspólnoty Kościoła. Przy okazji omawiania tych rytów tłumaczy znaczenie dwóch podstawowych terminów, jakimi są koinonia i diakonia, nadając im wydźwięk eschatologiczny.

W krótkim zakończeniu, Autor zachęca do ciągłego odkrywania, czym jest Eucharystia dla Kościoła i każdego chrześcijanina z osobna. Podkreśla, że dopiero w celebracji Eucharystii, Kościół znajduje swoją pełnię na ziemi, gdyż w niej, staje się on jednym ze swoim Panem. Cytując słowa J. Hermansa Autor dodaje, że czerpać owoce z celebracji Eucharystycznej potrafi tylko ten, kto w postawie głębokiej wiary zbliży się do Chrystusa, rzeczywiście obecnego w Eucharystii.

Wydaje się, że książka ks. A. Donghi jest godna przestudiowania. Autor bardzo umiejętnie połączył studium ściśle doktrynalne z dziedziną duchowości chrześcijańskiej, wydobywającej treści duchowo-ascetyczne z celebracji Eucharystii. Ubogacił swoje studium licznymi cytatami znanych autorytetów z dziedziny liturgii i teologii sakramentów. Wskazując zaś na szczegółową literaturę do poszczególnych rozdziałów książki, czyni ją interesującym studium zarówno dla fachowców z dziedziny teologii jak i ludzi wierzących, mniej związanych z naukowym sposobem poznawania celebracji eucharystycznej.

ks. Adam Durak SDB, Warszawa-Łomianki

José ALDAZÁBAL, *Simboli e gesti. Significato antropologico biblico e liturgico*, Torino 1987, Elle Di Ci, s. 287.

Ks. J. Aldazábal SDB, należy do czołowych liturgistów hiszpańskich. Studia ukończył w Papieskim Instytucie Liturgicznym w Rzymie. Obecnie wykłada liturgikę w Salamance oraz pracuje w redakcji hiszpańskiego dwumiesięcznika liturgicznego *Phase*. Jest pilnym obserwatorem problemów liturgicznych i pastoralnych. Widząc, że chociaż reforma liturgiczna odnowiła wszystkie rytę, to jednak dla wielu chrześcijan dużo z nich, a zwłaszcza symbole i gesty, jest mało czytelne, postanowił opracować je językiem przystępnym i zrozumiałym dla jak najszerzego grona czytelników. Powstały

więc w języku hiszpańskim trzy tomiki, zatytułowane *Gesty i Symbole*, wydane przez Centrum Pastoralno Liturgiczne w Barcelonie w 1984 r. Przystępne i kompetentne opracowanie *Symboli i Gestów* sprawiło, że staraniem Centrum Katechetycznego w Turynie, już w r. 1987, ukazało się wydanie włoskie, ale w jednym tomie, w tłumaczeniu G. Osella.

Książka *Symbole i Gesty* tworzy coś w rodzaju małej, bardzo praktycznej encyklopedii na temat symboli i gestów liturgicznych. Podzielona jest na 35 tematycznych części. Dwie pierwsze należy zaliczyć do części wprowadzających. Jest w nich między innymi zachęta, by wystrzegać się liturgicznego werbalizmu, a zostawić miejsce dla symbolu i ekspresji ciała, nadając liturgii odpowiednią formę estetyczną. Następują później tematy szczegółowe, omawiające poszczególne symbole i gesty, uwzględniające — jak mówi podtytuł książki — wymiar antropologiczny, biblijny, historyczny i liturgiczny symboli i gestów.

Tematykę szczegółową autor rozpoczyna od zwrócenia uwagi na wzrok. Posługujemy się nim na co dzień. Dzięki niemu poznajemy otaczający nas świat, a także i ludzi. Ważną rzeczą jest, byśmy umieli patrzeć oczyma Chrystusa, oczyma wiary. Wtedy także liturgia będzie pełniejsza, a życie Boże w nas doskonalsze. Oczy jednak mogą być również przyczyną rozproszenia i powierzchownego patrzenia na sprawowane Boże tajemnice. O tym musi wiedzieć przede wszystkim celebrans. Następnie ks. Aldazábal przechodzi do wytłumaczenia liturgicznego symbolu światła. Bazuje przede wszystkim na paschalnej Nocy Światła, celebracji sakramentu chrztu i liturgii pogrzebowej. Centrum zainteresowania jest Osoba Chrystusa, który jest Światłem, dzięki któremu także i my staliśmy się w sakramencie chrztu synami światłości i światłem dla świata. Dalej autor zatrzymuje się przy znaczeniu obrazu w życiu chrześcijanina, omawia język kolorów oraz naukę płynącą z używania i znaczenia stroju liturgicznego, dawnego i obecnego.

Kolejne dwa tematy są częściowo ze sobą powiązane. Chodzi o temat ognia i kadzidła. Przy pierwszym tłumaczy się symbolizm naturalny i biblijny ognia w poszczególnych celebracjach liturgicznych oraz podaje niektóre wskazania praktyczne. Wyodrębnioną w tym temacie jest symbolika ognia i Duchą Św. Następnie, zwracając szczególną uwagę na gesty Jezusa, autor zajmuje się rolą dotyku w liturgii. Poucza czytelnika, że dotyk jest znakiem miłości, solidarności i bliskości. Ma on swoje znaczenie nie tylko komunikatywne, stymulujące, ale wyraża również idee i sentymenty człowieka. Należy bowiem do pięciu zmysłów, którymi posługujemy się w celebracjach, tzn. słuchamy Słowa Bożego, śledzimy wzrokiem całą liturgię, smakujemy Chleb i Wino, doznajemy zapachu kadzidła, oraz dotykamy Boga, ludzi i rzeczy. Temat następny dotyczy bogactwa symboliki i autentyczności gestów w różnych namaszczeniach liturgicznych.

Bardzo interesująco i aż w trzech kolejnych tematach, ks. Aldazábal, ukazuje udział rąk w liturgii. Najpierw omawia „język” rąk, zaczynając od wskazania na dobrotną rękę Boga, a następnie wydobywa gesty człowieka modlącego się i ofiarnika. Później zajmuje się gestem wyciągniętych rąk, ich znaczeniem biblijnym i sakramentalnym, by przejść do tematu szczegółowego, jakim jest udzielanie Komunii na rękę. Z kolei zajmuje się gestem i pocałunkiem pokoju i porusza temat krzyża jako znaku chrześcijańskiego. Następne trzy tematy są związane z najbardziej podstawowym elementem kosmicznym, wykorzystywanym w liturgii, jakim jest woda. Autor mówi najpierw o jej znaczeniu oczyszczającym i zaspakajającym pragnienie, o wodzie jako symbolu życia i śmierci, a zwłaszcza o jej znaczeniu chrzcielnym. Później nawiązuje do wymownej symboliki umycia nóg, uaktualniając tamto wydarzenie w kontekście dzisiejszej celebracji Wielkiego Czwartku, z logiką ewangelicznej miłości i żarliwością apostołskiego posługiwania braciom. Na zakończenie omawia ryt umywania rąk podczas liturgii Mszy św.

Temat następny mówi o gestach pokory: bicie się w piersi, skłonie cia-

ła, postawie klęczącej, prostracji i połączeniu tych gestów zewnętrznych z przeżywaniem wewnętrznym. Autor tłumaczy także sens rytu posypania głowy popiołem. Wydaje się, że jest to wspaniały przykład wykorzystania wiedzy antropologicznej, teologicznej, a przede wszystkim liturgicznej, dla ukazania jak z prostego rytu można wydobyc wielorakie aspekty duchowe. Dla całości tematu ks. Aldazábal omawia także temat wstrzemięźliwości od pokarmów, rolę milczenia i konieczność umiejętnego wsłuchiwania się w to, co mówi Bóg. Dopiero teraz autor umieszcza temat dzwonów, który lepiej byłoby umieścić po 34 temacie, gdzie omawia się kościół jako budowlę. Po tym temacie następują treści, związane z symboliką i znaczeniem postaci Chleba i Wina. Akcentuje się ich znaczenie duchowosoteriologiczne i potrzebę nieustannego łamania Chleba dla dzisiejszego świata w szczególności. Bardzo interesujące są następne tematy, dotyczące różnych postaw ciała w liturgii, znaczenia procesji oraz rozumienia teologicznego muzyki kościelnej i liturgicznego tańca. Stosunkowo dużo miejsca przeznaczył autor na ukazanie uroczystego sposobu przepowiadania Ewangelii. Przed ostatnim szczegółowym tematem — kościół jako budowla — Profesor omawia postawy i gesty kapłana w liturgii mszalnej i innych sakramentów. Całość książki kończy się przekonującym zaproszeniem wszystkich wiernych do pielęgnowania aspektów estetycznych liturgii.

Książka *Símboli e gesti* jest dobrą pomocą dla formatorów liturgii i wszystkich formowanych oraz dla każdego, komu zależy na poznawaniu celebrowanych tajemnic Bożych. Jest napisana w sposób bardzo przystępny, kompetentny, a zarazem krytyczny. Może być ona wspaniałą pomocą w katechezie, szczególnie liturgicznej, przygotowaniu homilii czy doskonałym materiałem dla szkolenia liturgicznego najróżniejszych grup apostołskich na temat symboli i gestów. Książka jest tłumaczona na język polski i ukaże się w Wydawnictwie Salezjańskim.

ks. Adam Durak SDB, Warszawa—Łomianki